OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

LAUSUNTO

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
EU-oikeus ja tietosuoja
LsN Liisa Leppävirta

13.10.2025

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain, valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain ja tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta (HE 81/2025 vp)

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain, valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain ja tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta. Oikeusministeriö on antanut esityksen luonnoksesta valmisteluvaiheen lausuntokierroksella lausunnon. Lisäksi oikeusministeriö on keskustellut vastuuministeriön kanssa lausunnossa esitetyistä huomioista esityksen jatkovalmistelussa.

Hallituksen esityksessä on otettu pääosin asianmukaisesti huomioon oikeusministeriön valmisteluvaiheen lausunnossa esitetty. Merkittävä osa oikeusministeriön huomioista liittyi valtiosääntöisiin kysymyksiin. Perustuslakivaliokunta on antanut esityksestä lausunnon (PeVL 35/2025 vp). Lausunnossa on arvioitu hallituksen esityksessä säädettäväksi ehdotettua kansalaisuusedellytystä Kelan johtajan virkoihin. Valiokunta piti edellytystä perusteltuna. Lisäksi lausunnossa arvioidaan ehdotettua Valtiontalouden tarkastusviraston toimivaltaa tarkastaa Kansaneläkelaitoksen toimintaa ja katsotaan, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on välttämätöntä selventää sääntelyä siltä osin, että Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastustoimivalta ei kohdistuisi Kansaneläkelaitoksen valtuutettuihin. Valiokunta katsoi, että esitys voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Oikeusministeriö kiinnittää sosiaali- ja terveysvaliokunnan huomiota kuitenkin vielä seuraaviin seikkoihin. Huomiot koskevat esityksen 1. lakiehdotusta.

Oikeus saada ja käsitellä tietoja (2 a §)

Oikeusministeriö on lausuntokierroksella kiinnittänyt huomiota ehdotetun henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn täsmällisyyteen ja tarkkarajaisuuteen sekä sen hyväksyttävyyteen ja oikeasuhtaisuuteen. Esityksessä ehdotettavaa sääntelyä on täsmennetty ja rajattu, eikä perustuslakivaliokunta ole esitystä koskevassa lausunnossaan (PeVL 35/2025 vp) nostanut esiin huomioita yksityiselämän suojan rajoittamisen osalta. Oikeusministeriö kiinnittää kuitenkin vielä sosiaali- ja terveysvaliokunnan

huomiota siihen, että esityksessä ehdotettava sääntely mahdollistaisi laajojen arkaluonteisia tietoja sisältävien rekisteritietojen käsittelyn Kansaneläkelaitoksen tutkimusta sekä tilastojen, arvioiden ja ennusteiden laatimista koskevien tehtävien hoitamiseksi.

Ehdotettavaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on esityksessä osin perusteltu (s. 39) sillä, että ”jos tiedon hyödyntämisestä ja tietojensaantioikeuksista ei säädettäisi laissa Kansaneläkelaitoksesta, sovellettaisiin henkilötietojen käsittelyyn ja luovuttamiseen edelleen toisiolain, julkisuuslain tai tietojen luovuttajia koskevien erityislakien säännöksiä. Kansaneläkelaitos saisi tarvitsemansa tiedot käyttöönsä myös edellä mainittujen lakien perusteella. Kansaneläkelaitos ei kuitenkaan pystyisi toteuttamaan tehtäviään nopealla aikataululla, tehokkaasti tai pitkäjänteisesti siten kuin tehtävien hoitaminen edellyttää. Tietojen saantiin liittyvät luvitusprosessit ovat hitaita ja aiheuttavat työtä ja kustannuksia sekä tietojen pyytäjälle että luovuttajalle. Toisiolain ja julkisuuslain 28 § nojalla annetut tietoluvat ovat määräaikaisia, joten sisällöltään ja käyttötarkoitukseltaan samankaltaista tietolupaa joudutaan pyytämään toistuvasti uudelleen. Tietojen yhdistäminen voimassa olevan sääntelyn prosesseissa olisi selvästi hitaampaa ja kalliimpaa verrattuna siihen, että Kansaneläkelaitos yhdistäisi tiedot itse ja voi hyödyntää tietoja välittömästi omassa toiminnassaan.”

Huomioiden, että tietoja olisi esityksen perustelujen mukaan tarkoitus käsitellä laajasti ja verrattain väljästi määriteltyihin käyttötarkoituksiin, oikeusministeriö esittää valiokunnan harkittavaksi, tulisiko ehdotettavaa sääntelyä vielä täydentää siten, että tietojen yhdistämisestä, säilytysajoista ja kiellosta luovuttaa yhdistettyjä henkilötietoja edelleen säädettäisiin laissa. Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan Eläketurvakeskuksen oikeutta saada veroviranomaisilta erinäisiä tietoja joukkotietoina niiden yhdistämiseksi Eläketurvakeskuksen käytettävissä oleviin muihin rekistereihin katsonut, ettei pelkkä perustelumaininta riitä rekisteritietojen yhdistelyperusteeksi, vaan tästä tulee säätää laissa (PeVL 14/2002 vp, s. 5/II). Perustuslakivaliokunnan mukaan lakiehdotusta oli tarpeen täydentää säännöksillä, joiden perusteella rekisteritietojen yhdistäminen on laissa mainittavien hyväksyttävien tarkoitusten saavuttamiseksi mahdollista. Lakiin oli lisäksi aiheellista ottaa säännökset yhdistettyjen tietojen säilytysajasta sekä kiellosta luovuttaa yhdistettyjä henkilötietoja edelleen (PeVL 30/2005 vp, s. 4, ks. myös PeVL 17/2007 vp, s. 3/II ja PeVL 3/2014 vp, s. 4/II).

Muutoksenhaku

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 24 §:ään, joka sisältää muutoksenhakusäännöksen. Esityksen valmisteluvaiheen lausunnossa oikeusministeriö kiinnitti huomiota luonnoksessa tuolloin olleeseen erityiseen muutoksenhakusäännökseen, joka on päädytty jatkovalmistelussa sinänsä perustellusti poistamaan. Voimassa olevan lain 24 §:n muutoksenhakusäännös sisältää kuitenkin sääntelyä, joka on oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain voimaantulon myötä vanhentunut ja käynyt osin tarpeettomaksi. Kyseisessä pykälässä viitataan hallintolainkäyttölakiin, joka on kumottu lailla oikeudenkäynnistä hallintoasioissa *(808/2019)* (HOL). Lisäksi pykälän toinen virke sisältää valituslupaa koskevan säännöksen, joka vaikuttaa tarpeettomalta, koska HOL:n 107 §:n pääsäännön mukaan hallinto-oikeuden hallintolainkäyttöasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Vaikka kyseistä pykälää ei ehdoteta nyt muutettavaksi, olisi säännös perusteltua saattaa muuttuneen yleislain mukaiseksi. Tämä selventäisi myös esityksen perusteluissa (s. 59) todettua lähtökohtaa, jonka mukaan laissa tarkoitettujen päätösten muutoksenhaun osalta ei ole tarkoitus säätää yleissääntelystä aineellisesti poikkeavia säännöksiä. Muutoksenhakusäännös voitaisiin muotoilla informatiiviseksi viittaukseksi seuraavasti: *Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).*